

## EKONOMICKÉ ASPEKTY VÝSTAVBY ČS. ARMÁDY

Tak, jako v jiných oblastech výstavby armády i v ekonomickém zabezpečení obrany ČSFR tvoří základní východisko přijatá obranná doktrína, jejíž základní ustanovení jsou v dané oblasti rozpracována v řadě koncepčních i operativních vojenskoekonomických dokumentů. Tyto jsou průběžně aktualizovány v souladu s reálným vývojem vojenskopolitické a ekonomické situace.

V tomto kontextu je však třeba zdůraznit, že celkové uskutečnění požadavků naší obranné vojenské doktríny v oblasti ekonomického zabezpečení předpokládá reálné tržní ekonomické prostředí, vyváženost ekonomického potenciálu s budováním ozbrojených sil a prováděním hospodářskomobilizačních příprav k obraně státu. Při zohlednění specifík fungování ekonomiky armády se jí plně dotýkají všechny obecné problémy současné hospodářské politiky, vyplývající z přechodu na tržní hospodářství.

Současný skutečný stav ekonomického zabezpečení výstavby a činnosti ČSA (ve významu zabezpečení zejména objemu finančních zdrojů potřebných pro výstavbu a činnost ČSA) je možné hodnotit jako výjimečný.

Čs. armáda se nyní nachází v nezáviděníhodné situaci. Na jedné straně stojí požadavky obranné vojenské doktríny, a na druhé straně na transformaci v moderní, profesionalizovanou a méně početnou armádu není dostatek prostředků. Naplňování těchto požadavků v dané situaci však není dlouhodobě možné.

Domnívám se, že je zapotřebí poukázat na určitou zvláštnost v ekonomickém zabezpečení obrany ČSFR srovnáním vojenských výdajů v jiných zemích v r. 1991 na jednoho obyvatele - viz tabulku.

Tabulka

| Různé skupiny zemí | Země - státy                              | Průměrné vojenské výdaje na jednoho obyvatele v USD | Podíl vojáků na počtu obyvatel v procentech |
|--------------------|-------------------------------------------|-----------------------------------------------------|---------------------------------------------|
| velmoci            | USA, SRN, Itálie, Francie, Velká Británie | 674                                                 | 0,76                                        |
| vybrané menší      | Finsko, Irsko, Norsko, Dánsko, Holandsko  | 474                                                 | 0,71                                        |
| sousedé            | Rakousko, Polsko, Maďarsko                | 206                                                 | 0,67                                        |
| vlastní            | ČSFR                                      | 55                                                  | 0,86                                        |

Přičemž podíl vojáků na počtu obyvatel v procentech u stejných skupin zemí má zcela opačný trend.

Potvrzuje se tak, že větší objem zdrojů a prostředků na výstavbu a činnost armády umožňuje jak nákup kvalitnější techniky, tak současně organizovat i méně početnou profesionální armádu.

Zákonem č. 578 z 21. 12. 1991 o státním rozpočtu federace na rok 1992 byla schválena výše výdajů kapitoly FMO 27 914 mil. Kčs. Tento objem má výrazný negativní dopad na všechny hlavní směry činnosti Čs. armády a mj. znamená:

- odložit zahájení procesu profesionalizace Čs. armády,
- značné problémy s přechodem k dvanáctiměsíční základní službě od roku 1993,
- pokračovat v reorganizaci a redislokaci Čs. armády se značnými obtížemi,
- zrušit plánované rozvojové programy, které i tak byly navrhovány v minimálním rozsahu, dojde k zastarávání vojenské techniky (např. pro nejskromnější variantu modernizace letectva by do roku 2000 bylo potřeba minimálně 48 mld. Kčs), určitá možnost řešení se však rýsuje eventuálním vytvořením fondu přezbrojení v rozpočtu FMO a jeho převoditelnosti mezi jednotlivými roky,
- problémy v čs. zbrojním průmyslu včetně možnosti uchování neobnovitelných výrobních schopností za branné pohotovosti státu,
- výrazné snížení investičních výdajů a výdajů na opravy základních fondů povede k dalšímu chátrání ubytovacích objektů.

Domnívám se, že v současnosti ani v blízké budoucnosti s velkou pravděpodobností nedojde ke změně vnějších podmínek v okolí systému ekonomiky armády, která by vedla ke zmírnění napětí mezi požadavky a reálnými možnostmi ekonomického zabezpečení obrany.

Z našeho hlediska proto považujeme za potřebné pro řešení problému ekonomického zabezpečení za současné situace hledat možnosti uvnitř daného systému, přičemž zdůrazňuji, že tento fakt nelze chápat jako rezignaci na deklarování oprávněných potřeb obrany vycházejících z obranné vojenské doktríny, nýbrž jako respektování reálné ekonomické situace.

Zmíním se alespoň o některých nástrojích, které přispějí ke zmírnění rozporu mezi potřebami a možnostmi ekonomického zabezpečení obrany našeho státu.

Bez nároků na úplnost lze za tyto nástroje považovat především oblast řízení alokace zdrojů, uplatňování moderních metod finančního managementu jak na vrcholové, tak i nižší úrovni ekonomického zabezpečení a v neposlední řadě výstavbu systému logistiky v podmínkách armády.

V oblasti alokace zdrojů především předpokládáme, že z objektivních důvodů musí dojít k rozšíření aplikaci metody řízení alokace zdrojů podle cílů.

Limitujícím pro aplikaci této metody v podmínkách resortu FMO je subjektivní faktor související s **přípraveností lidského činitele** pracovat pomocí této metody (na všech stupních řízení). Teoreticky je metoda rozpracována podrobně a v různých podmínkách prakticky otevřena. V úseku pro ekonomické řízení bude její aplikace (kromě základních znalostí) vyžadovat i vytvoření předpokladů pro důsledné delegování odpovědnosti za plnění cílů současně s posílením pravomocí směrem k nižším stupňům řízení.

Projevuje se nezbytnost vychovávat subjektivního činitele (manažera) ke schopnosti pracovat metodou řízení pomocí cílů a rozpracovávat její teorii a metodologii. K tomu je potřebné využít vojenský vzdělávací systém, postgraduální doktorantské studium a všechny možnosti sebezodělávání.

V úseku pro ekonomické řízení FMO byly stanoveny cíle jako součást Soustavy cílů rozvoje Čs. armády do roku 2005 v jednotlivých časových etapách. V nejbližším časovém horizontu jsou již rozpracovány až do úrovně 5. řádu. Pro názornost uvedu cíle 1. etapy, tzn. od roku 1991-1993 pro oblast ekonomického zabezpečení:

pro ekonomické řízení FMO byly stanoveny cíle jako součást Soustavy cílů rozvoje Čs. armády do roku 2005 v jednotlivých časových etapách. V nejbližším časovém horizontu jsou již rozpracovány až do úrovně 5. řádu. Pro názornost uvedu cíle 1. etapy, tzn. od roku 1991-1993 pro oblast ekonomického zabezpečení:

○ Přednostně jsou zabezpečeny prioritní oblasti života vojsk ČSA, za které jsou považovány zdravotnické zabezpečení, stravování, ubytování, vyzbrojování, zabezpečení tepla, energie a PHM, zabezpečení prostředků na mzdy a platy podle směrného růstu v národním hospodářství a sociálním zabezpečení.

○ Jsou navrženy a uskutečňovány změny v rozpočtové působnosti v souladu s obecnými normami s cílem delegovat některé rozpočtové pravomoci na jednotlivé úseky resortu, druhy vojsk a služeb a nižší stupně velení a řízení, a tím posílit jejich odpovědnost za efektivní využívání svěřených rozpočtových prostředků.

Pro zabezpečení potřeb řešení v ekonomické oblasti je nezbytný dostatek kvalitních a ověřených informací, které vyplývají z denní činnosti v ekonomické službě.

Jde o zabezpečení informačních toků jak v horizontální úrovni v rámci FMO, tak i vertikální úrovni směrem k řízeným objektům ekonomické oblasti a také i mimo resort směrem k FS ČSFR, FMF a FMH.

Pro poskytování těchto informací v reálném čase bylo zahájeno postupné vytváření automatizovaného informačního systému Úseku ekonomického řízení. Tento systém je chápán a tvořen jako podsystém automatizovaného informačního systému FMO.

Bude poskytovat aktuální informace, které jsou dnes získávány ručním způsobem, automatizovaně, formou přenosů dat.

Mezi nejčastěji frekventované informace lze zařadit přehled rozpočtových výdajů a příjmů, o jejich změnách a plnění v průběhu roku, údaje o výsledné hodnotové bilanci nevýrobního úseku, informace o odměňování i sociálním zabezpečení příslušníků ČSA a hospodaření státních podniků ČSA.

Aktuálnost informací poskytovaných podřízenými stupni je podmíněna vybudováním spojovacích sítí pro přenos dat. Zavedení počítačových sítí umožní využívat a agregovat informace, které vznikají jako výsledek praktické činnosti všech funkčních míst podléhajících se na ekonomické praxi a pružně reagovat a ovlivňovat činnost řízených objektů. Jedině takto se mohou zpětnovazební informace přiblížit k využívání a řízení v reálném čase.

Je nutné podotknout, že poskytnutí potřeb výstavby kvalitního informačního systému je závislé na množství prostředků, které je možné do této oblasti vložit.

Celkovým řešením se zabývá ucelený programový materiál projednaný Kolegiem ministra obrany ČSFR 17. prosince minulého roku. V tomto materiálu jsou zahrnuty i představy a požadavky na zabezpečení informačních systémů v ekonomické oblasti.

Osvojení a aplikace metod finančního managementu jsou nutné pro sestavování variant průhledného rozpočtu FMO na základě přijatých priorit a vojenskoekonomických kritérií. V úvahu přicházejí metody ekonomické teorie z neziskové sféry, tj. veřejné ekonomiky. Diskutovaná a řešená je změna struktury rozpočtu se základním rozdělením na prostředky nutné pro činnost armády a dále prostředky na jednotlivé projekty výstavby ČSA. Současná situace vyvolává nezbytnost stanovit výhled (resp. pravděpodobný vývoj rozpočtu výdajů FMO) s časovým horizontem alespoň 3 až 5 let.

Při výstavbě systému logistiky je nutné respektovat skutečnost, že obsahem logistiky je řízení toků materiálů, energií (obecně energomateriálních utilit) od primárních zdrojů k dispozentům na systémových rozhraních a ke konečným spotřebitelům. Pro zabezpečení těchto procesů jsou pak definovány a realizovány produkčně distribuční a distribučně spotřební systémy, zabezpečující technologii uspokojování potřeb i řídicí systémy na jednotlivých úrovních řízení a ovládání procesu v souladu se stanovenými cíli a kritérii pro jejich plnění.

Při koncipování systému logistiky bude nutné se vyvarovat toho, aby logistika ve výše

uvedeném smyslu slova nebyla zaměřována za statickou strukturu systému materiálně technického zabezpečení.

Uvažuje se o vytvoření jednotného systému logistiky Čs. armády a novém rozdělení materiálu do redukovaného počtu materiálových tříd s časovým rozdělením do tří etap.

Pro všechny diskutované okruhy problémů, souvisejících s ekonomickým zabezpečením Čs. armády, je **integrující** princip ekonomické efektivity využívání přidělených zdrojů i prostředků včetně lidského faktoru (lidské zdroje, lidský kapitál) a jeho připravenosti.

Princip ekonomické efektivity hospodaření s přidělenými zdroji a prostředky, je problémem, jehož řešení je v centru pozornosti ekonomů, zabývajících se činností obranného sektoru již mnoho let, dosud bez jednoznačných výsledků (jak sami hodnotí i odborníci na Západě). Podstata problému spočívá ve volbě kritérií. Kritéria efektivity vojenského užití finančních zdrojů totiž nespočívají v ekonomické oblasti v tom smyslu, jak ekonomickou efektivity běžně chápeme. Ve srovnání s jinými společenskými účely jsou investice do obranného potenciálu vždy neefektivní. Jakékoli rozhodnutí vynaložit příslušné částky do sféry obranyschopnosti je rozhodnutím motivovaným převážně politicky, částečně technicky, nikoli však ekonomicky. Jde o snížení potenciálu možného protivníka a o odvrácení případných konfliktů. Hodnotit takto definovanou veličinu jinak než verbálně lze velmi obtížně. Chybí k tomu odpovídajícím způsobem konstruovaná kritéria a je otázkou, zda je toho schopná pouze ekonomická věda. Schůdnější bude zřejmě kombinovaný způsob, který předpokládá účast odborníků jak z oblasti ekonomického zabezpečení Čs. armády, tak i z oblasti operačního umění, strategie, taktiky a různých technických oborů, přírodních i sociálních věd.

Ve zkoumaném kontextu za konkrétní oblasti zvyšování efektivity lze považovat tvorbu rozpočtu a distribuci zdrojů a prostředků. V souvislosti s konečným užitím se problém ekonomické efektivity redukuje pouze na hospodárnost a efektivní hospodaření se svěřenými zdroji a prostředky.

Jednat se bude o různé modifikace optimalizačních rozhodovacích algoritmů a tomu odpovídajících metod (např. vektorová optimalizace). Problém však tkví nikoli ve struktuře, ale v odborních připravených takto uvažovat, rozhodovat i jednat, a to na všech stupních velení.

Naznačené problémy je možné řešit následujícím postupem:

- ◆ Identifikaci reálných potřeb je třeba provádět konečnými uživateli v horizontálních vazbách. Vertikální vazby musí sloužit pro uspokojování potřeb spotřebitele a hodnotit je s využíváním zpětné vazby. K tomu řešit vztah mezi materiálovými hospodářstvími a finančně ekonomickými orgány, např. vytvořením vzájemného "interface", jehož jádro je v úseku ekonomického řízení institucionálně vytvořeno.

- ◆ Rozpočet výdajů FMO je třeba koncipovat ze strany věcné alokace zdrojů i prostředků a vycházet přitom z konkrétních věcných cílů, rozložených v čase a prostoru, a to od fáze tvorby, přes schválení Federálním shromážděním až po konečné užití. K tomu by měl být systém vybaven poznávacími, iniciačními a kompetenčními pravomocemi. V rámci uvažovaného komunikačního jádra mezi hmotnými a finančními toky je potřeba zabezpečit podstatné evidenční a informační výkony na základě zavedení počítačové podpory použitím optimalizačních metod.

Uvedené přístupy mohou být výrazem respektování reálné situace z pozice Čs. armády i resortu FMO a začátkem skutečné transformace ČSA v moderní a technicky vyspělou armádu, všestranně připravenou plnit úkoly vyplývající z vojenské doktríny a přijaté obranné strategie.